

Opravila meseca oktobra (vinotoka).

Da se boljša plemena za pomnoženje poznajo, se v tem mesecu zaznamvajo z apnom ali s križcem. Trgatev se ne začne povsod ob enem času; zavoljo zračja, podnebja in različnosti trt, katerih ene prej, ene pozneje dozori. Nekteri vinorejci želé veliko imeti vina; ti prej trgajo; katerim pa je za boljše vino mar, trgajo pozneje. Pri nas na Štajarskem najbolj kaže: od sv. Terezije do vseh Svetnikov. In vince bo, kakoršna je letina: suha ali mokra; vino dobro ali slabo. — Pred trgatvo naj bo vsa posoda čista in snažna in pripravljena. Vse naj se vedno pošteno in zmerno godi. Vezila se morajo na trtah porezati, da je trta prosta, ko se bere. Trga naj se v lepem vremenu.

Opravila meseca novembra (listopada).

Kjer je potreba, se naj zdrave trte pogrubajo; tudi iz rožnjišnic sajenke presadijo. Ako vreme dopušča, se mora trta obrezovati, rane se prej zacelijo, očesa se s sokom bolj napolnijo in napnejo, in tako rodovitneje postanejo; tudi se ne jokajo; močno jih slabi, če se spomladi pozno obrežejo. Slaba trta se mora na eno oko obrezati, da k moči pride in se opomore. Na drugih krajih trto polagajo, in jo z zemljo ali listjem pokrivajo; kjer se dá, naj se tako stori, saj pri bolj nježnih in občutljivih trtah. Na brajda se pa trta v slamo povije in obveže, in tako mraza obvaruje.

Opravila meseca decembra (grudna.)

V tem mesecu se zemlja, dobra prst iz „oslic“ in gnoj v vinograd nosi; tedaj naj se gnoj z zemljo pokrije, kolikor se dá o zmrznjeni zemlji. Pešeni vinograd se mora vsako drugo ali tretje leto pognojiti; ilovnati pa vsako četrto ali peto leto. Ako se skrbno gruba in zasaja in dobro okopuje, bo vinograd vedno močen in veliko pridelkov donašal. Se vé, da se vseh vinograd naenkrat ne pognoji; to ni mogoče, temuč tako in toliko se mora vsako leto grabic pognojiti, da se drugo, tretje, četrto ali peto leto z gnojem spet tje pride, kjer se je pred tolikimi leti začelo. Kjer je najslabejša trta, se mora gnojiti brez ozira na leta. Kadar se pa še druga dela dajo opravljati, naj se doženejo. Inak naj pa si mladi vincar in priden obdelovavec vinograda oddahne in odpočije, da se z veselim upom v novem letu novih, sopet velikih pridelkov razveseljuje, kar mu iz srca voščimo. (Dal. prih.)

Državopravne stvari.

Ali ima kranjski deželni zbor pravico, državopravne reči obravnavati?

Dandanašnji, ko je to vprašanje vedno na vrsti, in ko slišimo od različnih strank različne odgovore, utegne truda vredno biti, da pogledamo malo nazaj v zgodovino, kako so se obravnavale državopravne reči v preteklem stoletju, ko so ustavne pravice kranjske dežele še trdno stale.

Najimenitnejša državopravna postava prejšnjega stoletja je brez dvombe pragmatična sankcija že zavolj tega, ker se na njo, kakor na nepremeljvo državno podlogo ali stalo, tudi diploma 20. oktobra 1860 opira. Vrh tega se poganjajo dežele dandanašnji še posebno zato, da bi se s pragmatično sankcijo, ter z nedeljivostjo in nerazdružljivostjo avstrijskega cesarstva, kar ona vstanovljuje, v soglasje spravile pravice in svoboščine, ktere deželam gredo, pa se niso spoštovale.

Smel bi človek naravnost reči, da gré zdaj prav zato, da se tiste pogoje, pod katerimi so sprejeli deželni stanovi pragmatično sankcijo, pogoje, da se ohranijo in spoštujejo deželam stare pravice in svoboščine, med vladarjem po pragmatični sankciji nasledujočim in med deželami z novo državno stalno postavo (Staatsgrundgesetz) razjasné, ustanové in utrdijo.

Zavolj tega zdruštva in sorodstva praktične sankcije z državopravnimi postavami, ki se imajo zdaj narediti, je pot, po katerem, in način, kako se je ona delala, gotovo najboljšé kazalo, kako naj se ravna tudi zdaj, da bode prihodnja državna uredba tako stanovitna in dotičnikom tako povoljna, kakor je pragmatična sankcija.

Pisma stanovskih obravnav nam tedaj zastran te reči pripovedujejo, da je cesar Karol VI. pragmatično sankcijo dne 30. aprila 1720 predložil kranjskim stanovom posebej kot vladni predlog na sprejem; ti da so se o tem posvetovali ter predlog s sklepom 19. junija 1720 sprejeli izrekši ob enem upanje, da cesar deželne pravice in svoboščine v smislu §. 9. oporoke Ferdinanda II. potrdi.

S §. 9 svoje oporoke je namreč zavezal Ferdinand II. vse svoje naslednike, da imajo deželam, po njem nasledovanim, njihove pravice in svoboščine potrditi.

Iz tega ravnanja pri pragmatični sankciji nam se razodeva dvoje: prvo, da se je ona sklenila prav po ustavno; in drugo, da je cesar to najvažnejšo državno stalno postavo dogovoril s zakonitimi zastopniki kranjskega vojvodstva neposredno.

Pa še druge prevažne reči se dajo posneti iz tega ravnanja.

Upanje, ktero so bili stanovi o sprejemu pragmatične sankcije izrekli, da se potrdijo deželi njene pravice in svoboščine, je cesar Karol VI. zvesto izpolnil. Dal si je 6. julija 1728 v Gradcu od notranjo-avstrijskih dežel zvestobo obljubiti, ter je pri tej priliki vse njihove pravice in svoboščine potrdil.

Med temi pravicami je bilo tedaj poleg družega posebno to-le: da so sodelovali pri ustanovljanju naslednjega reda vladarske hiše; oskrbovali brambo dežele ter v ta namen smeli vojsko zbirati, in jej vodje postavljati; da so davke dovoljevali, razdeljevali in pobirali, deželnega poglavarja (Landeshauptmann) sami volili, ter deželo v političnih in sodnih rečeh I. stopnje upravljali.

Ker so pa te deželne pravice, kakor smo videli, čisto ustavno zadobljene, in ker od tistihmal z ustavnim potom niso niti prenašene niti odpravljene, smemo z dobro vestjo trditi, da so še dandanašnji pravno veljavne.

Ali jih mar more to ob veljavo djati, da se nekaj časa v djanji niso spoštovale. Ali so se pa mar prestarale (verjährt) po tem, ko vemo, da za državno pravo prestaranja ni?

Radovoljno se pa mora pritrditi, da je živa potreba, da se te pravice po zahtevi današnjega političnega in društvenega življenja na novo uravnajo in ustanové.

Tako, mislim, je dokazano, da ima kranjski deželni zbor neovržljivo pravico, državopravne reči obravnavati.

Al temu je, poreče kdo, pravoslednost (Rechtskontinuität) februarskega patenta nasproti.

Al tacega bomo vprašali: Jeli je patent 20. februarja 1861 postal kedaj po vse ustavna postava? kdaj je bil on po ustavno predložen deželnim zastopnikom, ki so druga postavodajavna oblast, da bi ga sprejeli; in kdaj so ga ti po ustavni šegi za postavo sprejeli? Ali ni mar z diplomom 20. oktobra 1860 izrekoma in za vselej obveljalo, da vladar ne bo dajal več postav razun s pomočjo deželnih zborov in dotičnega državnega sveta?

Če pa kaka postava ni bila po vse ustavno storjena, potlej se tudi o njeni pravoslednosti govoriti ne more.

Ko bi že hoteli o pravoslednosti oktrojiranih postav govoriti, potlej bi se to k večemu od oktoberske diplome dalo trditi, nikakor ne od februarskega patenta, ker po odstavku I. okt. diplome se je vladar za vselej odpovedal pravici, da bi celó sam postave dajal.

Utegnil bi kdo za pravoslednost februarskega patenta navesti še ta razlog, da so se deželni zbori pravice, ki jih daje, djansko poprijeli. Ali na to se mu odgovori, da še vse to iz omenjenega patenta ne stori ustavne postave, niti mu oktrojirane narave ne spremeni, in to zavolj tega ne, ker on, kakor smo videli, ni bil nikdar ustavno predložen, da bi se bil mógel sprejeti za postavo; sè samimi adresami in djanskim poprijemanjem se pa ustavne postave ne delajo, niti po ustavni šegi sploh, niti po ustanovah samega februarskega patenta.

Naša prava in resnična pravoslednost je tedaj pragmatična sankcija z deželnimi pravicami vred, ki so se deželi kakor za pogojo pragmatične sankcije potrdile, in ktere so tako dolgo za veljavne imeti, dokler se po ustavni poti ne spremené. — c.

Toliko za zdaj na odgovor vsem tistim, ki po svoje obračajo v ustavni državi „Rechtscontinuität.“

Ozir po svetu.

Pisma iz Mehike.

(Glej 18. in 19. list.)

II. Pismo.

V Juan-u de los Llanos, 23 legev od Pueble na severo-vzhod 21. sept. 1865.

Ljubi dobri moj prijatelj!

Na potu od „Sierra del Norte“ v Pueblo ustavil sem se za par dni tukaj, da si velicega in dolzega truda nekoliko spočijem; kako pa čem ta časek bolje obrniti, kakor da tebi pišem ter se ti srčno zahvaljujem za tvoji prijazni pismi 23. februarja in 1. maja, in za lepe knjige, ki sta mi jih ti in gosp. dr. Ivan Bleiweis poslala.

Prejel sem bil drage mi spominke, ko je vojščak najbolj občutljiv, namreč ravno predno smo imeli iti sovražniku naproti, tolikanj draža so mi toraj bila tvoja poročila. Tù videl sem nektare častnike prvokrat, kar sem odrinil iz bele Ljubljane, in morda tudi zadnjokrat. Bilo je 30. junija v Peroti, kjer nas je 20 častnikov veselo skupaj sedelo pri igri, petji in živem kramljanji; drage kapljice ogrskega vina so nam razgrevale srca in kri ter vzviševale židano voljo, največo stopnjo pa je doseglo naše veselje, ko častnik v sobo stopivši velik zvezek v rokah drže na vse grlo zakriči: „Gospodje, pisma iz Evrope so tukaj.“ — „Dobro! dobro! Ali je med njimi tudi moje? sèm ž njim!“ se je glasilo od vseh strani. Vsak je hotel svoje prvi imeti. Med srečnimi, ki so kaj prejeli, bil sem tudi jez, kajti dobil sem dve pismi, in sicer obé iz tvojih dražih rok. Prvo, ktero si mi pisal 23. februarja, bilo je dolgo na poti, menda je bilo zgrešilo pravo pot. Zdaj čutim, kako drago je pismo! Dasi tudi smo bili radovedni, da senice niso tako, vendar smo prejenjali brati, ko nek častnik za kupico primši na vès glas napije vsem dražim domače zemlje, ki se spominjajo nas v daljni tujini. In „slava- in živio-klici“ doneli so vam v vseh avstrijskih jezikih.

Po tem precej dolgem vvodu ti hočem najvažnejše stvari poročati iz svojega dnevnika.

Od 22. februarja bil sem že v mnozih praskah in

bitkah, in sicer 26. februarja, 1., 3. marca, 13., 14. aprila, 16., 20., 22. julija, 2., 3. avgusta, in še v več družih manjših, vse so bile v „Sierra del Norte.“ Ta „sierra“ je jako rodovitna, ima veliko jarkov in visoke gore z najhobotnejšo rastjo, je od Pueble na severo-vzhodno stran med Peroto, Tulancingo in med reko Rio Zempoalo; v vaséh in posamesno stoječih kočah prebivajo rdeče-rjavi Indijani, v mestih pa Kreolci, ki so pa precej rjave barve. Pokrajna je velikanska „Brüll“ blizo Dunaja jej je podobna, se vé da po majheni meri. Naši Indijani so vsi kristjanje; v svojih kočah pa iz temnih časov hranijo še marsikaj, kar spominja na malika „Viclipuclí“, kterega so nekdanj molili, dasiravno so pobožniši in boljši kristjanje, kakor vaši Tiroljci. Prav naravni narod so še, priprosti v hrani in obleki, največe težave molcé trpijo; nikogar izmed njih nisem še slišal pritoževati se ali godrnjati, niti sem videl koga jokati, akoravno je imel že marsikteri dovolj vzroka. Pet mesecev in pol živel sem med njimi, nekteri so se vojskovali na naši strani, nekteri so odnašali ranjence ter na pomoč bili onemoglim. Med njimi, ki so tem dobrim ljudém pokladali preveliko težo, bil sem, žalibog, tudi jez; vodila me je želja, da bi našim polajšal težave! Spoznavši svojo krivico, sem jih odškodoval, kolikor mi je bilo moč. — Priliko si imel v Ljubljani videti avstrijske prostovoljce, in gotovo si si mislil, da niso vsi taki, kakoršni bi mogli biti za velike težave in trud v vojski, dasi tudi imajo dobrega vojaškega duhá. Nikar se ne smejaj, da našim ljudém pripisujem pravega junaškega duhá; kajti resnica je, ki jo zdaj moram spoznati; v Ljubljani, se vé da, jez sam ne bi bil nikdar verjel, da se bodo tako hrabro in junaško bíli s sovražnikom. Vedi, da so le meni že pripomogli, da sem prejel dve slavili, bronasto vojaško medalijo, in viteški križec „guadaloup-reda, kakoršnega je prejel vaš g. župan dr. E. Costa, kteri se je tako prijazno obnašal do nas. Prvo slavilo pridobil mi je 3. dan marca, drugo pa mi je došlo za hrabro obnašanje 16. in 22. julija. Izmed najinih rojakov skazalo se jih je že veliko. Lovec Hebina iz kranjsko gorskega okraja bil je prvi, ki je po tem, ko sem bil izmed 15 mož jih že 5 zgubil, na moje povelje zlezel na hišo, v kateri se je branil sovražnik. Ta dan se nam je tako huda godila. Nas (deseto kompanijo), pol devete in 100 domačih vojakov napadlo je v Zakapoakstli ob petih zjutraj 1000 Kvatekomakov, v vojski najbolj izurjenih Indijanov. Meni došla je naloga, nekaj hiš naskočiti. Prvo vzeli smo brez zgube, tudi do druge smo pririnili, toda tù smo prišli v vskrižni ogenj, in hrabra moja četa zgubiva junaka za junakom. Nisem si vedel drugače pomagati, kakor da sem ljudém ukazal na hišo, in pomagalo je. V enem hipu bili so na strehi, opeko ž nje naglo pomečejo, potem pa va-njo pucajo, da je bilo veselje — kmali se je umaknil sovražnik iz hiše in zmaga bila je naša. — Lovec Lekše, iz Zaboršta blizo Novomesta domá, boril se je 14. marca kot oroslan, trikrat je bil ranjen in njegov plašč prestrelilo je 10 sovražnih krogelj; zdaj je že precej ozdravel, toda ena roka mu menda ne bode več služila, in ena krogla mu še v trebuhu tičí. — Kočabe iz Notranjskega in lovec Povše iz mokronoškega okraja, branila sta se 22. julija Spartancem enako, s 17 možmi več ko 100 hudim sovražnikom. Kočabe je bil v tej praski malo ranjen, Povsetu pa ste dve krogli prestrelili desno roko nad komolcem. Javalne mu bode več rabila. Imenovane štiri junake kinči srebrna medalija, večega slavila za vojščake, ki niso častniki, nima naše cesarstvo, pravijo pa, da bode cesar ustanovil še zlato. (Konec prihodnjíč.)